

Kot tretjo prvino Dobrovoljčevega dela bi mogli označiti njegovo prizadevanje, da bi pokazal na dosedanja prodor slovenskega leposlovja v svet in da bi mu vanj še naprej pomagal utirati pot. Tako je v Analih Francoskega inštituta v Zagrebu v francoščini objavil *bibliografijo slovenske literature v francoskem jeziku* (1973), že prej pa je skupaj z goriškim bibliotekarjem Marijanom Brecljem za ljubljansko periodiko *Le livre slovène* v istem jeziku sestavil *bibliografijo prevodov iz slovenskega leposlovja v vse svetovne jezike* (1971). Sestavil in objavil je tudi bibliografije mnogih posameznih slovenskih avtorjev za naše domače potrebe, tuji publiki pa je namenjena poglavitna bibliografija Srečka Kosovega v knjigi Marca Alyna (1965).

Profesor Dobrovoljc sodi tudi med naše najvidnejše leksikografe. V Slovenski biografski leksikon (Ljubljana), Enciklopedijo Leksikografskega zavoda in Enciklopedijo Jugoslavije (Zagreb) ter v *Leksikon pisaca Jugoslavije* (Novi Sad), ki mu je tudi skrben in vztrajen urednik za slovenski del, je prispeval dolgo vrsto krajših in obsežnih oznak naših pomembnejših kulturnih delavcev.

Tudi na organizacijskem področju je bil naš jubilar zelo delaven. Še vedno je odbornik Slovenske maticice, nekaj časa pa ji je bil tudi tajnik. Sodeloval je pri vodenju Slaviističnega društva, v njegovi gostoljubni sobi v Slovanski knjižnici je odbor imel tudi seje. Že dolgo je funkcionar Društva bibliotekarjev Slovenije in vodja njegove bibliografske sekcije. Pomagal je tudi urejati dve reviji — *Kroniko* in *Knjižnico*.

Njegova posebna skrb in zvestoba je veljala Slovanski knjižnici, ki precej po vojni ni bila tako zelo velika, urejena in znana. On je začel s pretehtanim nakupom in redno zamenjavo knjig (v ta namen je tudi navezal osebne stike s tujimi slavisti), posodobil in razvejal je katalogizacijo, na novo vpeljal dokumentacijo z informacijami in tako dal knjižnici značaj specialne in ugledne kulturne ustanove.

Po vsem navedenem bi mogli prof. Dobrovoljca označiti za literarnega zgodovinarja, bibliografa, leksikografa in organizatorja, ki mu je danes pri srcu predvsem dvoje: odkriti in raziskati vse, kar je v zvezi z življenjem in delom Ivana Cankarja; pomagati slovenski leposlovni knjigi, da prodre kar se da v jugoslovanski in ostali svet. Kot raziskovalca, zgodovinarja in komentatorja ga pri Cankarju zanimajo predvsem doba s socialnimi značilnostmi, rod in pokrajina, življenje in bivališča (izbe), literarni in politični nastopi, še posebej stvarno ozadje njegovih umetnin, v manjši meri pa posega v nazorske, dušeslovne in oblikovno izrazne prvine njegovega snovanja. Prof. Dobrovoljc je znanstveni delavec-težak, ki je opravljal in v glavnem tudi opravljal raziskavo materialne baze, brez njenega poznavanja — priznajmo si to pošteno — pa tudi študij Cankarjeve intimne in estetske nadgradnje ni možen, ker bi sicer visel v zraku in bi tvegalo večjo ali manjšo subjektivnost. Zato moramo biti prof. Dobrovoljcu za njegovo naporno, vestno, zvesto in veliko delo vsi slovenski slavisti in še posebej slovstveni zgodovinarji iz srca hvaležni; želimo mu še veliko zdravih, plodnih in zadovoljnih let!

Joža Mahnič
Slovanska knjižnica v Ljubljani

OB SEDEMDESETLETNICI AKADEMIKA ANTONA OCVIRKA

Delo Antona Ocvirka, rednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti, upravnika Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede SAZU, dolgoletnega rednega profesorja za primerjalno književnost in literarno teorijo, urednika cele vrste knjig, revij in knjižnih zbirk, pisca številnih razprav, študij, kritik, polemik in še marsičesa drugega, je nenavadno obsežno, mnogostransko in tehtno. Tem večje spoštovanje zbuja zato, ker ga je opravljal in ga še neutrudno nadaljuje človek, ki ni živel v mirnem zavetju urejenih razmer in se tudi ni umikal v odmaknjen kabinetni študij, temveč je vseskozi dejavno posegal v razgibana sprotna kulturna in družbena dogajanja svojega časa. Potem ko je že v občutljivih otroških letih doživel prvo svetovno vojno, se je skozi drugo preboril kot aktivist Osvobodilne fronte, od tega prva tri leta na izpostavljenem položaju docenta na univerzi v okupirani Ljubljani, zadnje leto v zaporu in v

dachauskem taborišču, nato pa ga je komaj dobro desetletje po osvoboditvi sredi največjega ustvarjalnega zagona za dalj časa odtrgala od dela in še dolgo ovirala huda bolezen. Kljub temu pa je samo njegovih objavljenih literarnoteoretičnih, literarnozgodovinskih in kritičnih razprav toliko, da se na tu odmerjenem prostoru ne bi dale niti naštet, kaj šele primerno oceniti — zato poskušamo kar najbolj bežno označiti samo skupne značilnosti celotnega opusa.

Premalo bi bilo reči, da je njegovo delo v pravem pomenu delo znanstvenika, ki mu gre za spoznavanje svojega predmeta in za uvajanje ter razvijanje predmetu primernih raziskovalnih postopkov, čeprav bi bilo v resnici že s tem veliko povedano: tradicija filozofskega, zgodovinskega in filološkega razčlenjevanja literature je sicer že dolga, toda literarna veda je — nedvomno prav zaradi mnogoobraznosti in zapletenosti svojega predmeta — sorazmerno še mlada in oznaka znanstvenik nikakor ne gre vsakomur, ki piše o literaturi. Anton Ocvirk sodi med redke, na vseh raziskovalnih področjih izjemne znanstvenike, ki ne obdelujejo samo kakega posebnega problema ali izseka, temveč posegajo tudi v osrednja, odločilna vprašanja stroke. Načelno zastavljena razmišljanja o naravi, pomenu in funkciji literature in literarne vede, o vlogi in nalogah literarne zgodovine in njenih različic, tradicionalnega obravnavanja posameznih narodnih književnosti in novejšega primerjalnega proučevanja dveh ali več literatur, so ga že na začetku znanstvene poti spodbudila k delu za sistematičen prikaz komparativistike. Zgoščeno, temeljito in poglobljeno napisana *Teorija primerjalne literarne zgodovine* (1936), v kateri je natančno raziskal, kako je stroka nastajala in se razvijala, pregledal in ocenil njene metode, kritično pretresel njeno problematiko in razvil svoj pogled na usmerjenost njenega nadaljnjega razvoja, je še danes eno maloštevilnih, v literaturi pogosto omenjanih, torej uporabnih in upoštevanih del svoje vrste.

S to razpravo je avtor prvi na Slovenskem pokazal stroko v vsej njeni razsežnosti, s svojim nadaljnjim pedagoškim in znanstveno raziskovalnim delom pa jo je trdno uveljavil kot samostojno disciplino. Oddelek za primerjalno književnost je namreč na filozofski fakulteti ljubljanske univerze obstajal že od l. 1929, toda možnosti za njegovo delovanje so bile omejene: profesorja Kidrič in Prijatelj sta ob svojem glavnem delu na slavističnem oddelku za literarno zgodovino predavala posebej za komparativiste le po kako uro na teden, seminarskega dela pa je bilo komaj kaj več. Ko je že kazalo, da se bo položaj uredil z nastopom uspešno habilitiranega, na najuglednejših francoskih komparativističnih katedrah izšolanega strokovnjaka, je umrl prof. Prijatelj in Anton Ocvirk je moral več let izpolnjevati vrzel, ki je nastala za njim predvsem na slavistiki.

Do pravega razmaha slovenske komparativne je torej prišlo šele po osvoboditvi, takrat, ko je prof. Ocvirk končno lahko posvetil primerjalnemu oddelku vse svoje izredne predavateljske moči, znanje in energijo. Delo na oddelku je dolgo opravljal sam, vrsto let celo brez asistenta, zraven pa bil izvoljen tudi za prodekana in nato dekana filozofske fakultete, a kljub izredni obremenjenosti, saj je vzporedno vodil po dva seminarja in tri kurze predavanj, kar je zneslo tudi po deset ur na teden, je vsebinski obseg predavanj in seminarjev vse bolj širil. Obravnaval je razkroj antične književnosti s sočasnim nastankom in poznejšim razvojem srednjeveške, hitro preobrazbo srednjeveške v novodobno, zlasti pozorno pa novejša literarna gibanja, smeri in stile — klasicizem in razsvetljenstvo, predromantiko in romantiko, realizem in naturalizem, simbolizem in moderno, pa tudi t. i. avantgardne smeri 20. stoletja od futurizma in ekspresionizma do nadrealizma in nove stvarnosti. Literarna dogajanja je razlagal v povezavi z družbenimi in političnimi, zlasti pa idejnimi preobrazbami, z njihovimi konkretnimi gibalni in posledicami, ne da bi pri tem zmanjševal pomen ustvarjalnega deleža avtorjev, posebno takih, kakršni so bili n. pr. Dante, Cervantes, Baudelaire in Ibsen, in ne da bi zanemaril opazovanje nastanka, razvoja in značilnosti posameznih literarnih vrst, zvrsti in oblik, n. pr. dramatike, epa, novele, romana in soneta. — Hkrati se je čedalje bolj širil tudi krog njegovih slušateljev. Posebno ob sobotnih predavanjih o teoriji umetniškega ustvarjanja, o izbranih poglavjih iz metrike, stilistike in drugih področij literarne teorije, namenjenih komparativistom in študentom jezikovno-literarnih skupin, vabljivih pa tudi drugim, je bila celo velika, t. i. fizikalna predavalnica v matični stavbi ljubljanske univerze najpogostejše pretesna.

Ob tej, najbolj konkretni, najlaže izmerljivi, pa vendar hitremu pozabljanju izpostavljeni razširitvi stroke je danes morda še bolj vidna njena vsebinska obogatitev, ki jo

je jubilant teoretično in praktično več desetletij dosledno uveljavljal in nedvomno sam in z vrsto sodelavcev že trdno uveljavil: v proučevanje primerjalne in svetovne književnosti je kot njen naraven, nepogrešljiv del vključil tudi slovensko literaturo, to pa je, prepričan ne samo o obstoju, ampak tudi o pomembnosti njenih vrednot, vedno obravnaval v njeni realni, preprosti ali zapleteni, šibki ali močni povezanosti — še malo ne samo odvisnosti — z literarnimi pojavi v svetovni, posebno v evropski literaturi. Tako se je v veliki, znantsveno kritično zasnovani zbirki *Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev*, katere glavni urednik je, in še posebno v pravkar dokončani celotni izdaji Cankarjevega opusa, slovenska književnost s svojimi idejnimi usmeritvami in s svojimi oblikovnimi vrstami in zvrstmi izraziteje in popolneje kakor kdaj prej pokazala kot samostojno, svojevrstno, vendar tudi v širše mednarodno literarno izročilo vključeno ustvarjalno področje. Velik delež je jubilant k taki predstavitvi in vrednotenju slovenske književnosti prispeval v tej zbirki in zunaj nje s svojimi široko zasnovanimi in hkrati z vso akribijo izdelanimi razpravami o Kosovelovem, Prijateljovem, Kersnikovem, Cankarjevem in Vidmarjevem opusu. Zbirka *Sto romanov*, ki jo prav tako ureja in za katero je napisal esejistično razgibane, toda v podrobnem poznavanju gradiva in problematike utemeljene študije o Gidovih, Proustovih, Dostojevskega in Goethejevih delih, pa je vrsto umetnin iz širokega kroga evropskih in ameriških literatur predstavila s perspektive obsežnih izvirnih študij slovenskih piscev, ki so razvili nemalo novih pogledov nanje in na celotno literarno zvrst, imenovano roman.

Z enako pretehtano širokopoteznostjo, kakor je povezal proučevanje svetovne in slovenske književnosti in s tem pripomogel k boljšemu poznavanju in razumevanju obeh, je povezal tudi področji, ki se velikokrat nasilno ločujeta — literarno zgodovino in literarno teorijo. Ker pojmuje literaturo kot časovno umetnost, torej kot gibanje, proces, ne pa kot vrsto izoliranih, statičnih pojavov, so tudi njegove teoretične raziskave zasnovane razvojno, potemtakem zgodovinsko, razprave, pri katerih je izrecno v ospredju literarnozgodovinski vidik, pa so vedno oprte na obsežno teoretično znanje. Čeprav je bil prvi, ki je na Slovenskem sistematično gojil in razvijal literarno teorijo, je prav zaradi prepričanja o nepogrešljivosti historične perspektive vedno zavračal dogmatične skrajnosti in se upiral vsakršnim sistemom, ki težijo k nasilnemu, apriornemu, čeprav velikokrat tako vabljivemu urejanju stvari, na drugi strani pa tudi zavračal nesmiselno, psevdozgodovinarsko zbiranje podatkov, naj se je še tako jasno zavedal pomena relevantnih dejstev: med njegovimi deli ni nobenega, ki ne bi temeljilo na poznavanju virov, veliko pa se jih opira na novo, posebej poiskano ali dopolnjeno gradivo.

Da bi enako uspešno kakor doslej uresničeval svoje načrte tudi v prihodnje!

Majda Stanovnik
SAZU v Ljubljani

V spomin

MAKEDONSKI JEZIKOSLOVEC KRUM TOŠEV

Dvajsetega novembra 1976 je v Kliničnem centru v Ljubljani umrl pionir makedonistike, profesor sodobnega makedonskega jezika na Filološki fakulteti v Skopju Krum Tošev. Zahrbtna, prezgodnja smrt je profesorja Toševa odtrgala od vsakodneвне znanstvene, pedagoške in družbenopolitične dejavnosti.

Profesor Krum Tošev se je rodil v Prilepu 16. februarja 1912, v tistem »usodnem« letu, kakor je sam napisal v svojih poslednjih zapisih, ko so v balkanskih vojnah Makedonijo razgrabile njene sosedje. Šolal se je v Prilepu, maturo je opravil v Bitoli. V letih 1931—35 je študiral srbohrvaščino s starocerkvenoslovanščino v Beogradu, od leta 1937 do leta 1944 je kot srednješolski profesor služboval v Ivangradu, Danilovgradu, Strumici in Beli Slatini. Septembra 1944 je v oddelku Agitpropa deloval v okolici Štipa.